

بنام روشنی بخش هستی

دانشگاه تربیت معلم

شیوه های رفرنس نویسی

و

انواع روشهای تحقیق

استاد مربوطه:

جناب آقای دکتر صادقی

گردآوری:

وحید خدایی

راهنمای رفرنس نویسی (روش ونکوور):

۱- در مورد مقالات خارجی به ترتیب زیر منابع را معرفی می کنند:

نام خانوادگی و حرف اول نام نویسنده یا نویسندگان عنوان مقاله نام اختصاری مجله طبق روش Index Medicis.

سال انتشار، شماره جلد، صفحات مثال:

10- Rezaei M, Kazemnejad A, Mahmmdi M, Meshkani MR Estimatin f finite mixture distributins parameters in survival analysis Jur f Ins f Math & Cmp Sci (Math Ser), Kikata, India, 2004, N 1, P: 39-46

۲- در مورد مقالات فارسی به ترتیب زیر منبع را معرفی می کنند:

نام خانوادگی و نام نویسنده یا نویسندگان عنوان مقاله نام مجله، سال انتشار، شماره جلد، شماره صفحات مثال:

۱۳- رضایی منصور، کاظم نژاد انوشیروان، رئیسی داریوش، بر دیده عبدالرسول تحلیل بقای بیماران پیوند کلیه در

کرمانشاه (۸۰-۱۳۶۸) فصلنامه علمی پژوهشی بهبود، سال ۷، شماره (۳) ۱۸، پاییز ۱۳۸۲، ص: ۲۷-۴۱

۳- کتب خارجی را می توان به ترتیب زیر به عنوان منبع معرفی کرد:

نام خانوادگی و حرف اول نام نویسنده یا نویسندگان نام کتاب شماره چاپ، نام ناشر، شهر محل نشر، سال انتشار، شماره جلد، شماره صفحات مثال:

20- Altman DG Practical statistics for medical research 1st ed, Chapman & Hall, Lndn, 1991, p: 63

۴- در مورد کتب فارسی نیز می‌توان به این ترتیب عمل کرد:

نام خانوادگی و نام نویسنده یا نویسندگان نام کتاب شماره چاپ، نام ناشر، شهر محل نشر، سال انتشار، شماره جلد، شماره صفحات مثال:

۲۳- رضایی منصور، مرادی بهیه کلیات روش تحقیق در علوم پزشکی نشر چشمه دانش و هنر و دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ۱۳۸۳، چاپ اول، ص: ۲۱۶-۲۱۴

۵- در بعضی کتب فصول مختلف توسط نویسندگان مختلف نوشته می‌شود و یک نفر فصول مختلف را گردآوری می‌کند در این مورد بهتر است منبع را به روش ذیل معرفی کرد:

نام خانوادگی و حرف اول نام نویسنده یا نویسندگان بخش عنوان بخش نام مؤلف کتاب نام کتاب شماره چاپ، نام ناشر، شهر محل نشر، سال انتشار، شماره جلد، صفحات مثال:

40- Simn G Thmpsn Meta analysis of clinical trials in: Armitage P, Cltn T Encyclopedia of Biostatistics 2nd ed , Jhn Wiley & Sns, Trnt, 1998, vl 4, P: 2570-2579

شیوه رفرنس نویسی (آیین نگارش منابع و مراجع استفاده شده در متن)

نحوه درج منابع در متن

الف - اگر در متن به موضوع مطالعه اشاره شود نام نویسنده و سال انتشار داخل پرانتز می آید

In a recent study of reaction time (Rogers, 1994)

ب - اگر به نام نویسنده در متن اشاره می شود سال انتشار داخل پرانتز درج می گردد:

Peplau (1985) defines loneliness as a difference between desired and achieved social relationship

ج - اگر به مقاله ای که دو نویسنده دارد ارجاع داده شود نام هر دو، هر بار به همراه سال انتشار در داخل پرانتز می آید :

Loneliness is inversely related to communication competence (Reinking & Bell, 1991)

د - اگر مقاله کمتر از ۶ نویسنده داشته باشد بار اول نام همه آنها به همراه سال انتشار و در دفعات بعد فقط نام نویسنده

اول به همراه سال انتشار و داخل پرانتز آورده می شود :

The misbehaviors of teachers have been investigated (Kearney, Plax, Hays & Ivey, 1991)

Misbehaviors were found to be three factors: incompetence, offensiveness, and indulgence (Kearney et al, 1991)

هـ - اگر کاری شش (یا بیش از آن) نویسنده داشته باشد فقط نام خانوادگی نویسنده اول و به دنبال آن " et al" به همراه سال انتشار در داخل پرانتز درج می شود:

Communicatin apprehensin has many crrelates (McCskey et al, 1981)

و - اگر به قسمت خاصی از یک منبع ارجاع داده شود لیست شماره صفحه (صفحات) پس از سال انتشار می آید:
 “ A lack f career success may lwer means value in the marketplace f relatinships”
 (Reinking & Bell, 1991, p368)

ز - اگر منبع الکترونیک بوده و شماره صفحه ندارد در صورت دسترسی شماره پاراگراف آورده می شود:
 As Myers (2000, Para 5) aptly phrases it ,”psitive emtins are bty an – better t live fulfilled,with jy [and ther psitive emtins] – and a means t a mre caring and healthy sciety”

ح - اگر تمام یک وب سایت به عنوان منبع اشاره شود (و نه قسمتی از آن سایت)، به وب سایت مربوطه در متن اشاره می شود و نیازی به قرارگیری در فهرست منابع ندارد:

Duglass ([http://duglass Speech Newsedu/](http://duglassSpeechNewsedu/)) is a well rganized site fr lcating American speeches

ط - مکاتبات شخصی، سخنرانی ها، نامه ها، خاطرات، مکالمات، نامه های الکترونیک (e-mail) و غیره که این موارد نباید در فهرست منابع درج شوند و فقط در متن به آنها اشاره می شود که شامل نام، نوع مکاتبه و تاریخ خواهد بود:

R Pugliese (Persnal cmmunicatin, March 23, 1990) als verified this

نحوه نوشتن مراجع در فهرست منابع

الف - ترتیب نوشتن مرجع کتب خارجی :

نام و نام خانوادگی - فاصله - حروف اول نام کوچک نویسنده - سال انتشار (داخل پرانتز) - نقطه - عنوان کتاب (با حروف ایتالیک) - کاما - شماره جلد - کاما - شماره چاپ - نقطه - اسم ناشر - کاما - محل نشر - کاما - شماره صفحه - نقطه

Clsn JH, Armur WJ (1989) Sprts Injuries and Their Treatment, 2nd ed Lndn,85-111

در مطالبی که فقط از یک فصل کتاب ذکر شده باشند:

نام خانوادگی نویسنده فصل - فاصله - نام کوچک نویسنده فصل - سال انتشار (داخل پرانتز) - نقطه - عنوان فصل - نقطه - کلمه " " In - دو نقطه - نام خانوادگی مؤلف کتاب - فاصله - حرف اول نام کوچک مؤلف کتاب - دو نقطه - عنوان کتاب (با حروف ایتالیک) - کاما - شماره جلد - کاما - شماره چاپ - نقطه - اسم ناشر - کاما - محل نشر - کاما - شماره صفحه - نقطه

Weinstein L, Swartz MN (1974) Pathlgic Prperties f Iinvading Micrrganisms In: Sdeman WA: Pathlgic Physilgy: Mechanisms f Disease, Saunders, Philadelphia,468-72

اگر تعداد نویسنده بیش از یک نفر باشد بین آنها کاما آورده می شود

ب - ترتیب نوشتن مرجع مقالات خارجی :

نام خانوادگی نویسنده - فاصله - حرف اول نام کوچک نویسنده - سال انتشار (داخل پرانتز) - نقطه - عنوان مقاله - نقطه - نام مجله (با حروف ایتالیک) - کاما - شماره جلد - شماره مجله (داخل پرانتز) - کاما - شماره صفحه - نقطه

Gate AM, Hayness AR, wen MJ, Farall M, Lai LY (1989) Predispsing Lcus fr Alzheimers Disease n Chrmsme 21 Lancet, 11(2), 335-7

اگر تعداد نویسندگان ۶ نفر (یا بیشتر) باشد برای بقیه "et al" ذکر می شود

بین نام نویسندگان کاما آورده می شود

در مورد مقالاتی که برای انتشار در مجله پذیرفته شده است ولی به چاپ نرسیده است در صورت مشخص بودن شماره مجله میتوانیم آن را نوشته و در پایان (بدون ذکر شماره صفحه) در داخل پرانتز عبارت "In press" را بیاوریم

ج - ترتیب نوشتن مراجع کتب فارسی:

نام خانوادگی نویسنده(کتاب)- کاما- حرف اول نام کوچک نویسنده- دو نقطه- عنوان کتاب -نقطه- شماره جلد- شماره چاپ - نقطه- اسم ناشر- کاما- محل نشر - کاما- شماره صفحات(صص:برای چند صفحه) و (ص: برای یک صفحه) - کاما- سال انتشار- نقطه
مثال کتابهای فارسی:

قارونی، م؛ خوشبازان، ج؛ محمدی اردهالی، ز: بیماری ایسکمیک قلب مرکز نشر دانشگاهی، تهران، ۱۳۶۵

اگر تعداد نویسندگان بیش از یک نفر باشد بین آنها «؛» (نقطه ویرگول) آورده می شود

اگر منبع مورد استفاده تعداد نویسندگان زیادی داشت لازم است اسامی تمامی آنها قید شود

اگر کتاب ترجمه شده است نام مترجم پس از نام کتاب بیان شود

مثال: بست، جان دبیلو: روش های تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری ترجمه حسن پاشا شریفی؛ نرگس طالقانی انتشارات

رشد، تهران، ۷۷-۲۳، 1373

د- ترتیب نوشتن مراجع مقالات فارسی:

نام خانوادگی نویسنده (مقاله) - کاما - حرف اول نام کوچک نویسنده - دو نقطه - عنوان مقاله(داخل گیومه) - نقطه -

نام مجله - دو نقطه - سال مجله - کاما - شماره تسلسل مجله - کاما - شماره صفحه - کاما - سال انتشار - نقطه

مثال مقالات فارسی:

پوراحمد، ج؛ مهرزاد، ج «:مقایسه فارماکوکینیک اشکال داروئی جامد و مایع لیتیوم « نبض: سال چهارم، شماره پنجم، ۳۲-۳۵، ۱۳۷۳. در مورد مقالاتی که برای انتشار در مجله پذیرفته شده ولی هنوز به چاپ نرسیده است در صورت مشخص بودن شماره مجله می توانیم رفرانس مربوطه را بیاوریم که در این حالت شماره صفحات قید نمی شود ولی در آخر عبارت « در حال چاپ » در انتهای رفرانس درج می شود

ه - نحوه نوشتن مرجع وب سایت ها (قسمتی از وب سایت)

به دو مثال زیر توجه کنید:

Lynch, Time1996 DS9 Trials and Tribble-actins review [n Line]

Peria IL: Bradley University; Available frm [http:// wwwbradley](http://wwwbradley)

edu/cmpusrg/psih/DS9/ep/503rhtm; Internet; accessed 8 ctber 1997

Internatinal Civil rganizatin Cnventin n Internatinal Civil Aviatin 1996 [n Line]

Available Frm: [http: // wwwme](http://wwwme)

titechacjp=@=:wwwcmrg/ica/takeffhtm

در صورتی که کل وب سایت بعنوان مرجع باشد در همان محل اشاره شده و در فهرست منابع وارد نخواهد شد

و - نحوه نوشتن پایان نامه ها به عنوان مرجع

- اگر پایان نامه به زبان انگلیسی باشد:

نام خانوادگی نویسنده - فاصله - نام حرف اول کوچک نویسنده - نقطه - سال انتشار (داخل پرانتز) - نقطه - عنوان تز (

با حروف ایتالیک) - نقطه - مقطع تز - کاما - دانشگاه مربوطه - نقطه

Astr G (1997) Structural Studies f the Cngenital Epilepsies PhD Dissertatin, University f Chicag

اگر پایان نامه به زبان فارسی باشد :

نام خانوادگی نویسنده - کاما - حرف اول نام کوچک نویسنده - دو نقطه - عنوان تز (داخل گیومه)- کاما - مقطع پایان نامه - کاما - دانشگاه مربوطه - کاما - شماره صفحه - کاما - سال انتشار - نقطه
 حسین زاده، ج « :مقایسه روشهای تشخیصی الیزا و رادیو امینوآسی در تشخیص آزمایشگاهی تب مالت»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۲۵-۱۴، ۱۳۷۸

ز - نحوه نوشتن مرجع مقالات ارایه شده در کنگره ها و سمینارها که به چاپ رسیده اند :

- در کنگره های انگلیسی:

نام خانوادگی ارایه کننده - فاصله - حرف اول نام کوچک ارایه کننده - نقطه - سال ارایه (داخل پرانتز) - نقطه - عنوان مقاله - نقطه - کلمه « In » - دو نقطه - عنوان سمینار یا کنگره (با حروف ایتالیک) - کاما - ماه و روزهای برگزاری - کاما - صفحات چاپ شده در کتاب مجموعه مقالات (داخل پرانتز) - نقطه - محل برگزاری - دو نقطه - نام انتشارات - نقطه

Farhadi D (1999) New advances f researchers f Iran In: Research advances in third wrld, June 23-25, (pp 11-15) Istanbul: University f Istanbul press

- در کنگره های فارسی:

نام خانوادگی ارایه کننده - ویرگول - حرف اول نام کوچک ارایه کننده - دونقطه - عنوان مقاله - کاما - کلمه « در » - دو نقطه - عنوان سمینار یا کنگره (داخل گیومه) - ویرگول - زمان برگزاری (داخل پرانتز) - کاما - محل برگزاری - کاما - صفحات چاپ شده در کتاب مجموعه مقالات - کاما - نام انتشارات - نقطه سعیدی، ع: نقش خدمات مدیریتی در پیشرفت فرهنگی، در: « سمینار بررسی تحلیلی عوامل مؤثر در پیشرفتهای فرهنگی»، (۱۱-۱۵ اردیبهشت ۱۳۷۸)،

شیراز، صص ۲۵-۲۷، انتشارات دانشگاه شیراز

در صورتی که در متنی هم از منابع فارسی و هم انگلیسی استفاده شده باشد برای فهرست نویسی منابع :

الف) اگر سیستم ونکوور مورد استفاده قرار گیرد منابع به ترتیب ظهور در متن فهرست خواهند شد و اختلاط منابع

فارسی و انگلیسی ایرادی ندارد

ب) اگر سیستم هاروارد (الفبایی) بکار رود ابتدا منابع همزبان سپس منابع زبان دیگر آورده می شوند(به ترتیب الفبایی)

شیوه رفرنس نویسی منابع الکترونیکی

نحوه درج منابع الکترونیکی در متن

اگر منبع الکترونیک بوده و شماره صفحه ندارد در صورت دسترسی شماره پاراگراف آورده می شود:

As Myers (2000, Para 5) aptly phrases it ,“psitive emtins are bty an – better t live fulfilled,with jy [and ther psitive emtins] – and a means t a mre caring and healthy sciety”

-اگر تمام یک وب سایت به عنوان منبع اشاره شود (و نه قسمتی از آن سایت)، به وب سایت مربوطه در متن اشاره

می شود و نیازی به قرارگیری در فهرست منابع ندارد:

Duglass (<http://duglass.Speech.Nwsedu/>) is a well rganized site fr lcating American speeches

- مکاتبات شخصی، سخنرانی‌ها، نامه‌ها، خاطرات، مکالمات، نامه‌های الکترونیک (e-mail) و غیره که این موارد

نباید در فهرست منابع درج شوند و فقط در متن به آنها اشاره می‌شود که شامل نام، نوع مکاتبه و تاریخ خواهد بود :

R Pugliese (Personal communication, March 23, 1990) also verified this

نحوه نوشتن مراجع الکترونیکی در فهرست منابع

- نحوه نوشتن مرجع وب سایت‌ها (قسمتی از وب سایت :

به دو مثال زیر توجه کنید :

Lynch, Time1996 DS9 Trials and Tribble-actins review [n Line] Peria IL: Bradley University; Available from [http:// www.bradley](http://www.bradley.edu/campusrg/psihi/DS9/ep/503rhtm)

edu/campusrg/psihi/DS9/ep/503rhtm; Internet; accessed 8 October 1997

International Civil Organization Convention on International Civil Aviation 1996 [n Line]

Available From: [http:// wwwme](http://www.me.titech.ac.jp/@=:wwwcmrg/ica/takeffhtm)

در صورتی که کل وب سایت بعنوان مرجع باشد در همان محل اشاره شده و در فهرست منابع وارد نخواهد شد

تقسیم بندی روشهای تحقیق در علوم رفتاری

بر اساس اهداف تحقیق

کاربردی

توسعه ای

بنیادی

بر اساس نحوه گردآوری داده ها

توصیفی (غیرآزمایشی)

آزمایشی

تاریخی: تحقیق در مورد موضوعی معین که در گذشته و در یک مقطع زمانی مشخص اتفاق افتاده انجام می شود

ویژگی ها :

بستگی به اطلاعاتی دارد که توسط دیگران جمع آوری شده است

اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق از دو منبع بدست می آید : منابع اولیه / منابع ثانویه

ارزشیابی محقق در این تحقیق به دو صورت انجام می شود: ارزشیابی ظاهری یا خارجی - ارزشیابی درونی یا داخلی

نظرات مخالف:

نداشتن جنبه علمی بدلیل عدم قابلیت پیش بینی
عدم قابلیت تشخیص صلاحیت کسانی که گزارش ها ومشاهدات را ارائه می نمایند
ابهام محقق در تشخیص حقایق
عدم کنترل یا دستکاری در متغیرهای تحقیق

نظرات موافق:

بدلیل طی کردن مراحل مختلف یک تحقیق می توان گفت یک تحقیق تاریخی جنبه علمی دارد
استفاده از بعضی احتمالات شبیه به اصول مورداستفاده در علوم فیزیکی
وجه تشابه تحقیق تاریخی با بیشتر تحقیقات علوم رفتاری مانند جامعه شناسی، روانشناسی و اقتصاد در عدم توانایی
محقق در کنترل محدودیت ها

توصیفی: توصیف عینی، واقعی ومنظم خصوصیات یک موقعیت یا یک موضوع بدون دخالت یا نتیجه گیری

ویژگی ها:

سعی در جمع آوری اطلاعات واقعی ومفصل
سعی در شناسایی وبررسی شرایط، وقایع جاری ومسائل موجود
سعی در مقایسه وارزشیابی وقایع

تداومی ومقطعی: بررسی چگونگی مراحل رشد وتغییرات نمونه ها با گذشت زمان

ویژگی ها

توجه به متغیرها ورشدوگسترش آنها در طول زمان
عدم توانایی قابلیت تعمیم نتایج حاصل از تحقیق
تاثیر استمرار محقق و مخارج مادی ومالی زیاد برنتایج تحقیق
عدم توانایی استفاده از تعداد آزمودنیهای زیاد

بهترین روش برای مطالعه و بررسی مراحل مختلف رشد در جانداران بخصوص انسان

موردی یا زمینه ای : هدف شناسایی و درک جامعی از یک دوره کامل یا قسمتی مهم از یک واحد

ویژگی ها:

مطالعه و بررسی تعداد بیشتری از متغیرها در یک نمونه واحد برخلاف تحقیق توصیفی
ارائه نتایج کامل و سازمان یافته بدلیل مطالعه و تحقیق عمیق و وسیع در مورد یک واحد

نارسایی ها :

عدم توانایی تعمیم به گروهی که واحد متعلق به آن است
تاثیر تعصبات و ذهن محقق بر نتایج حاصل از تحقیق

نکات مثبت :

استفاده مفید در مطالعات علوم تربیتی و اجتماعی
داشتن مثالها و شرح وقایع که می توان از ترکیب آنها نتایج قابل تعمیم و معنی دار بدست آورد

همبستگی: مطالعه و بررسی میزان تغییرات یک یا چندعامل در اثر تغییرات یک یا چندعامل دیگر

حالت اول: محقق دودسته از اطلاعات یک گروه را در اختیار داشته و با محاسبه ضریب همبستگی می تواند میزان رابطه
بین آنها را آشکار نماید

حالت دوم: محقق یک دسته اطلاعات از دو گروه را در اختیار داشته و با محاسبه ضریب همبستگی می تواند میزان رابطه
بین آنها را آشکار نماید

تحقیق همبستگی درصدد پاسخگویی به سئوالات زیر است :

آیا رابطه ای بین این دودسته از اطلاعات وجود دارد؟

جهت همبستگی مثبت است یا منفی؟

میزان و مقدار این همبستگی چقدر است؟

ویژگی ها :

مناسب برای استفاده در تحقیقاتی است که دارای متغیرهای زیاد است
 مناسب برای سنجش و ارزیابی چندمتغیر و روابط فیما بین آنها در لحظه ای ویژه و در شرایط واقعی است
 این نوع تحقیق فقط درجات همبستگی و روابط بین متغیرها را مورد بررسی قرار می دهد

محدودیت ها :

روابط علت و معلولی بین متغیرها شناسایی نمی شود

کنترل متغیرهای مستقل کم است

تاثیر روابط مصنوعی و عوامل خارج از محدوده تحقیق بر نتایج زیاد است

علّی یا پس از وقوع : بررسی و کشف روابط بین عوامل و شرایط خاص یا رفتار پس از وقوع آنها

ویژگی :

بررسی علل پس از وقوع آنها

نکات مثبت:

تحقیق در شرایطی که توانایی گزینش، کنترل و دستکاری عوامل وجود ندارد، اجرا می شود

صرفه جویی در هزینه ها

بدست آوردن نتایج و اطلاعات مفید در زمینه چگونگی شرایط وقوع و پیامد متغیرها

رعایت عرف و شئون اخلاقی مورد قبول جامعه

نارسایی ها :

عدم توانایی کنترل متغیرهای مستقل

عدم اطمینان کامل نسبت به عوامل علّی واقعی که سبب بروز عمل یا اثر مورد مطالعه گردیده است

ابهام در تعیین علت یا علل اصلی بروز نتیجه

اختلاف دلایل بروز متغیرها در جوامع مختلف و شرایط متفاوت

تجربی (حقیقی) : مطالعه ، بررسی و چگونگی تاثیر روشها، محرکها و شرایط خاص در رفتار یا شرایط گروه نمونه

هدف آنی: پیش بینی وقایع در شرایط تجربی و آزمایشگاهی

هدف غایی: تعمیم یافته ها و نتایج حاصل از تحقیق به گروهی بزرگتر، وسیعتر و خارج از شرایط آزمایشگاهی و تجربی

ویژگی:

کنترل مستقیم و شدید متغیرها

استفاده از گروه گواه

نظارت دقیق محقق

پاسخگویی نتایج حاصل از تحقیق به فرضیه ها

قابلیت تعمیم نتایج بوسیله کنترل متغیرهای ناخواسته

استفاده از روشهای آماری مناسب برای تجزیه و تحلیل یافته ها

بررسی اثرات و روابط بین متغیرها بطور قاطع و به عبارتی با استفاده از قانون همه یا هیچ

نیمه تجربی: سعی محقق در رساندن تحقیق به تحقیق تجربی با استفاده از تلاش در حذف متغیرهای ناخواسته

ویژگی:

اجرای تحقیق در شرایط واقعی و حقیقی اجتماعی

بطور خلاصه هر تحقیق را بر اساس هدف یا قصدی که دنبال می‌کند می‌توان به سه دسته زیر نیز تقسیم نمود.

۱- تحقیق بنیادی: **Research Basic or Fundamental**

هدف این نوع تحقیق ایجاد نظریه از طریق کشف اصول یا قواعد کلی است و توجهی به کاربرد عملی یافته ندارد. نتایج این گونه تحقیق اغلب مجرد و کلی هستند. بیشتر تحقیقات در زمینه یادگیری از این نوعند.

۲- تحقیق کاربردی: **Applied Research**

هدف این نوع تحقیق آزمون مفاهیم نظری در موقعیتهای مسائل واقعی زندگی و حل مشکلات ملموس است و نتایج این تحقیق عینی و مشخص می‌باشد تحقیقات آموزشی در حالت کلی کاربردی می‌باشند.

۳- تحقیق عملی: **Action Research**

هدف این نوع تحقیق بر کاربرد فوری متمرکز است و به ایجاد نظریه یا کاربرد عمومی یافته‌ها توجهی ندارد. تأکید آن بر حل مشکلات فوری و موقعیتهای محلی می‌باشد. تحقیقات آموزشی محلی و منطقه‌ای از این نوع می‌باشند.

انواع دیگر روشهای تحقیق

تحقیق و پژوهشی برای آگاهی و شناخت مجهولات و پی‌بردن به مسائل ناشناخته صورت می‌گیرد در انسان میل به داشتن و کشف حقایق حالت فطری داشته و همین امر یکی از عوامل مؤثر در پیشرفت امر تحقیق و ایجاد روشهای مختلف بوده است انسان همواره برای رسیدن به مقصود و حل مشکلات، راههای مختلف را تجربه می‌نماید و مناسب‌ترین راه و روش را انتخاب می‌کند بنابراین روش تحقیق عبارت از بکارگیری راه و روش خاصی است که اطلاعات مناسبتر و بیشتر را درباره موضوع مورد مطالعه فراهم نموده و عوامل و علل مرتبط بدان را مشخص نماید.

در علوم مختلف از روشهای مخصوص و متفاوت برای مطالعه و بررسی استفاده می‌شود تا شناخت موضوع تحت بررسی را ممکن گرداند در علوم انسانی نیز روشهای تحقیق بصورت‌های گوناگون تقسیم‌بندی شده‌اند که رایج‌ترین آنها به قرار زیر است (لازم به توضیح است که تعیین‌کننده نوع روش تحقیق مربوط به ماهیت سؤال مورد بررسی و نوع اطلاعاتی است که برای شناخت موضوع، جمع‌آوری می‌شود).

۱- روش تاریخی Historical Method

۲- روش توصیفی Descriptive Method

۳- روش تجربی Experimental Method

در زیر به توضیح مختصر هر یک از این روشها می‌پردازیم:

تحقیق تاریخی

تحقیق تاریخی فعالیتی است برای شناخت واقعیت‌های گذشته و یک از دشوارترین انواع پژوهش است این تحقیق وقایع مربوط به گذشته را مورد تعبیر و تفسیر و ارزیابی قرار می‌دهد. در این روش هدف این است که وقایع گذشته دقیق و درست شناسایی شوند تا وضع موجود بهتر درک گردد در روشهای دیگر مانند توصیفی یا تجربی محقق می‌تواند نمونه مورد مطالعه را با میل خود انتخاب نماید، اما در تحقیق تاریخی مجبور است فقط اطلاعات و اسنادی را که از گذشته باقی مانده‌اند مورد بررسی قرار دهد بررسی وضع تعلیم و تربیت ایران در دوران قاجار نمونه‌ای از تحقیق تاریخی است بررسی روند آموزش عالی ایران از تشکیل دانشگاه جندی‌شاپور تا تأسیس دارالفنون مثال دیگری از این نوع تحقیق می‌باشند.

تحقیق توصیفی

مطالعات توصیفی برعکس تحقیقات تاریخی در مورد زمان حال به بررسی می‌پردازد. این نوع تحقیق به توصیف

و تفسیر شرایط و روابط موجود می‌پردازد این گونه تحقیق وضعیت کنونی پدیده یا موضوعی را مورد مطالعه قرار می‌دهد و دارای انواع گوناگونی بدین قرار است:

الف) تحقیق برآوردی: موقعیت یک پدیده را در یک زمان توصیف می‌کند این روش هیچگونه فرضیه‌ای را پیشنهاد نمی‌کند روابط متغیرها را مورد مطالعه قرار نمی‌دهد و برای اقدامات بعدی توصیه‌ای نمی‌کند بلکه صرفاً موقعیت موجود را توصیف می‌کنند مثال توصیف پیشرفت دانشجویان در جهت اهداف آموزشی دروس در یک زمان معین یا سرشماری عمومی برای مشخص نمودن وضعیت جمعیت کشور.

ب) تحقیق ارزشیابی: این روش به ارزش‌گذاری درباره فواید اجتماعی، مطلوب بودن یا مؤثر بودن یک فرایند، محصول، یا برنامه می‌پردازد و به کاربرد یافته‌های خود توجه دارد. این نوع تحقیق اغلب با توصیه‌هایی در جهت اقدامات سازنده همراه می‌باشد و در پی یافتن قوانین کلی و قابل‌گسترش به سایر موقعیتها نیست. مثال: بررسی میزان ثمربخشی برنامه‌های آموزشی دانشگاهها، اجرای برنامه رشته‌های علوم پایه تا چه اندازه صلاحیتهایی را که کمیته برنامه‌ریزی دانشگاهها تدوین نموده‌اند عملی می‌سازد، یا آیا وسایل و امکانات یک کتابخانه معین مناسب می‌باشند؟

می‌توان مطالعات پی‌گیری (follow-up study) را یکی از انواع تحقیق ارزشیابی دانست این نوع تحقیق افراد را پس از گذراندن یک دوره آموزشی یا یک دوره درمانی و یا دوره تحصیلی مورد مطالعه قرار می‌دهد هدف این نوع مطالعه این است که مشخص کند تأثیر مؤسسه یا دوره خاص بر افراد چه بوده است این نوع مطالعه می‌تواند اطلاعات مفیدی را در مورد دوره‌های آموزشی یا کار مؤسسات در اختیار قرار دهند تا بتوان تغییرات لازم را در برنامه‌ها به عمل آورد مثال: مطالعه موفقیت در شغل و یا موفقیت در یافتن شغل فارغ‌التحصیلان دانشگاهها یا ارزیابی پیامدهای آموزش ضمن خدمت اعضای هیأت علمی دانشگاهها در آموزش.

ج) مطالعه موردی: عبارت از مطالعه عمیق و گسترده یک مورد در مدت زمان است. در این روش یک فرد یک خانواده، یک گروه و یا یک دانشگاه مورد مطالعه دقیق و همه جانبه قرار می‌گیرد هدف مطالعه شناخت کلیه متغیرهای مربوط به مورد است بهترین مثال در این مورد مطالعه پزشکی یا روانکاوی روی یک فرد است این روش می‌تواند به عنوان زمینه‌ای برای مطالعات وسیع بعدی مورد استفاده قرار گیرد.

د) مطالعه پیمایشی: این روش شامل جمع‌آوری اطلاعات به طور مستقیم از گروهی از افراد است نمونه مطالعات پیمایشی معمولاً بزرگ است (از ۱۰۰ تا ۲۵۰ میلیون نفر) به وسیله این روش اطلاعات مختلفی را می‌توان بدست آورد که کلاً شامل ۳ نوع می‌باشند:

اطلاعات در مورد واقعیتهای، عقاید و رفتارها، واقعیت عبارت است یک پدیده یا ویژگی که بتوان آن را مشاهده نمود و شامل متغیرهایی نظیر سن، نژاد جنس، درآمد و سالهای تحصیل می‌باشند. به طور کلی واقعیتهای شامل هر چیزی هستند که بتوان آن را مورد رسیدگی قرار داد. عقیده عبارت از بیان یک پاسخ احساس و یا یک رفتار عمدی است. عقاید را می‌توان به طور عینی اندازه گرفت اما نمی‌توانند مورد رسیدگی قرار گیرند. رفتار شامل عمل است که توسط فرد صورت می‌گیرد.

تحقیق پیمایشی متغیرهای محدودی را در مورد تعداد زیادی از افراد مورد مطالعه قرار می‌دهد. مؤسسه کالوپ از این روش برای بررسی عقاید مردم در سیاست و تجارت استفاده می‌کنند. پژوهشگران در اقتصاد، مردم‌شناسی، روان‌شناسی، بهداشت و تعلیم و تربیت از این روش استفاده می‌کنند. تحقیق پیمایشی، برعکس تحقیق تاریخی با پدیده‌هایی که در زمان حال اتفاق می‌افتند سروکار دارند.

ه) تحقیق تکاملی (توسعه‌ای): شامل داشتن اطلاعات دقیق در زمینه‌های توسعه برنامه‌ها و رشد و تکامل افراد می‌باشد. این نوع مطالعه به بررسی میزان تغییرات و الگوهای برنامه‌ها و یا رشد افراد در طول مدت زمان می‌پردازد و ممکن است به دو روش طولی (تداومی) و عرضی (مقطعی) صورت گیرد.

و) مطالعات همبستگی: یکی از روشهای بسیار متداول در تحقیقات توصیفی است که به بررسی روابط دو متغیر می‌پردازد. مثال: رابطه بین معدل ششم متوسطه با موفقیت در دوران تحصیل در دانشگاه. در مطالعاتی که بمنظور تدوین فرضیه و یا آزمون آن تدوین شده‌اند می‌توان از روش همبستگی استفاده نمود. برای محاسبه همبستگی بین دو متغیر از ضریب همبستگی استفاده می‌شود چون ممکن است متغیرهای تحقیق از نوع مقیاسهای مختلف اندازه‌گیری (اسمی، رتبه‌ای، فاصله، نسبی) باشد. بنابراین برای محاسبه میزان ارتباط بین دو متغیر از ضرایب مختلف همبستگی استفاده می‌گردد. ضریب همبستگی بین $+1$ تا -1 در تغییر است.

ز) تحقیقات پس از وقوع: این نوع تحقیقات به بررسی روابط علت و معلولی بوسیله بررسی پی‌آمدهای موجود می‌پردازد. اگر سؤال تحقیق هنگامی مطرح گردد که مقدار متغیر مستقل قبلاً و بطور طبیعی مشخص باشد، چنین تحقیقی را بعد از وقوع می‌نامند. محقق کار خود را با مشاهده و بررسی متغیر یا متغیرهای وابسته شروع می‌کند تا بتواند به متغیر یا متغیرهای مستقل برسد. در واقع از معلول شروع می‌کند تا بتواند علت را جستجو کند اگر هدف محقق بررسی میزان موفقیت دانشجویان مجرد و متأهل باشد. ناچار است که از میان دانشجویان مجرد و متأهل موجود در دانشگاه تعدادی را انتخاب و موفقیت آن دو را مورد مطالعه قرار دهد. بررسی علل خودکشی، علل حوادث رانندگی، یا علل طلاق مثالهایی از تحقیقات پس از وقوع می‌باشند. لازم به تذکر است که برخی از دانشمندان این تحقیق را از نوع توصیفی جدا نموده و آن را در طبقه‌بندی مجزایی به همین اسم قرار می‌دهند.

تحقیق تجربی

تحقیق تجربی یا آزمایشی یکی از دقیق‌ترین و کارآمدترین روشهای تحقیق است که برای آزمون فرضیه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد هدف این تحقیق بررسی تأثیر محرکها، روشها و یا شرایط خاص محیطی بر روی یک گروه آزمودنی می‌باشد. از خصوصیات روش تجربی این است که ضمن دستکاری یا مداخله در متغیرها

(Manipulation or Intervention) و کنترل شرایط (control) نتایج بدست آمده را در مورد گروهی که با انتساب () Randomization تصادفی انتخاب شده‌اند، مورد مشاهده قرار می‌دهد.

در این تحقیق، پژوهشگران به منظور کشف روابط علت و معلولی یک یا چند گروه را به عنوان گروه تجربی تحت شرایط خاص (متغیر مستقل) قرار می‌دهد و نتایج را (متغیر وابسته) با گروه و یا گروههای گواه که تحت چنان شرایطی نموده‌اند، مقایسه می‌کند. بررسی اثرات دو روش مختلف تدریس (متغیر مستقل) در پیشرفت تحصیلی (متغیر وابسته) دانشجویان دانشگاه با استفاده از گروههای تجربی و گواه، با بررسی اثرات یک برنامه آموزشی استعمال مواد مخدر نمونه‌هایی از تحقیقات تجربی هستند.

هنگامی که انتخاب افراد تحت تجربه بصورت تصادفی ممکن نباشد و یا نتوان متغیرهای مستقل را کاملاً دستکاری و یا در آنها مداخله نمود از روش تحقیق نیمه - تجربی Quasi-Experimental یا شبیه تجربی استفاده می‌شود. اغلب تحقیقاتی که در مورد انسان و به شیوه تجربی انجام می‌گیرد، معمولاً از نوع شبیه تجربی می‌باشند.